

СТАНОВИЩЕ

на Костадин Рабаджиев, д.и.н., професор по Класическа археология, член на Научно жури, назначено със заповед на г-н Ректора на СУ (№ РД 38-404/ 12.07.2024), по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.2. История и Археология (Археология – Музеология), обявен в ДВ, бр. 55/ 28.06.2024 г.

1. В обявения конкурс, организиран по заявка на ФС на Исторически факултет за нуждите на Катедрата по Археология, единствен кандидат е гл. асист. д-р **Илияна Георгиева Борисова-Кацарова**. Документите ѝ са приети от Комисия назначена със заповед на г-н Ректора, а основание за нейното участие в конкурсната процедура е депозираната справка, че изпълнява минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ. И. Борисова е завършила специалност Археология в Историческия факултет на СУ (1997 г.), била е редовен докторант към Исторически факултет с тема на дисертацията: *„Археологически музеи и музейни експозиции in situ – постижения и перспективи в България“* (защитена 2002 г.), от 2003 – 2008 г. е експерт в ЦДА, същевременно и хоноруван асистент в НБУ, в Академията за изобразителни изкуства и в катедра Архивистика на СУ „Св. Кл. Охридски“, а от 2008 г. е главен асистент в Катедрата по Археология на СУ. В настоящия конкурс тя участва с хабилитационен труд, публикуван и предоставен за дискусия под заглавие: *„Западната порта на Сердика. Археологическо проучване и социализация“*. *София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“*, 2024 г. Участва и с 24 бр. подбрани публикации – студии и статии по приложен списък.

2. Научните занимания на Илияна Борисова са насочени в областта на Римската археология в интересно съчетание с Музеология, което ѝ дава възможност да подходи към съдбата на археологическите открития в модерна среда. Това подпомага професионалното ѝ израстване, за да се утвърди като компетентен изследовател на древността в зоната между археологическото проучване и адаптацията на разкритите паметници в новата им среда, ползата от което е несъмнена, дано да не остане самотна в това направление. Тази научна ангажираност може да бъде проследена в нейната преподавателска активност – това са лекции по Музеология в бакалавърските програми по Археология, История – редовно и задочно обучение, Архивистика и документалистика – редовно и задочно, както и лектор на четири магистърски семинара в магистърската програма по Музеология в ИФ, чийто ръководител е от 2011 г. Отделно са общи лекционни курсове по Археология в бакалавърските програми по История и философия, и История и чужд език, както и специализиран курс за занаятите в Римска Мизия и Тракия в бакалавърската програма по Археология. Всъщност нейната учебна заетост в последните пет години е над нормата, почти удвоена, по свидетелство на справката за учебната заетост. За работата ѝ със студентите съдя по ръководените от нея магистърски тези (12), отново по двете теми – за музейната дейност и културното наследство в страната и в изследване на артефакти и археологически обекти на римската археология в българските земи. А бих отбелязал и включването ѝ като научен консултант на двама докторанти по

теми за музейната дейност, едната за средновековни археологически обекти в Западна България и възможностите за тяхното експониране и социализация.

Илияна Борисова е член на археологическата колегия, тя е включена в регистъра на археолозите към Министерство на културата (2016), участвала е в редица археологически проучвания като ръководител и зам.-ръководител: в землището на с. Завой, община Тунджа; в землището на с. Биково и гр. Кермен, Сливенско (2008), в землището на с. Бенковски, Старозагорско (2009). Изредените са спасителни разкопки на инфраструктурни проекти, а останалите са обекти на територията на София: Метростанция 8-II (2009-2011); Западната порта на Сердика (2011-2013, 2014, 2016); мюсюлмански некропол и късноантични структури на ул. „Цветан Минков“ № 12 (2018); археологически структури от османската и късноантичната епоха на ул. „Георг Вашингтон“ № 27 (2019, 2020, 2024); Западен некропол на Сердика, ул. „Иван Денкоглу“ № 6 (2019); Източен некропол на Сердика, бул. „Янко Сакъзов“ № 7 (2020); Структури от римската и късноантичната епоха в Сердика, ул. „Веслец“ № 15 (2020).

Участието ѝ в изследователски проекти е като експерт в областта на музеологията, такъв е проектът за археологически парк Дуранкулак по програма ФАР на ЕС, както и проектът за археологическо проучване, популяризиране и социализация на обект „Западна порта“ по програма „Култура“ на Столична община. Член е на Международния съвет на музеите (ICOM) и на Асоциацията на българските археолози (АБА).

3. Монографията, с която Илиана Борисова участва в конкурса, е за археологическото проучване на западната порта на Сердика, допълнено с дискусия за консервацията и реставрацията, но и експониране и социализация на археологическия обект в модерна градска среда. Това подчертава значението и приноса на изследване, което „напуска“ обичайното русло на археологическия анализ, за да ни представи цялостен поглед за толкова важен, а вече и видим паметник в столичния град. Книгата е с обем 328 стр. и нейната структура е в две части, оформени като самостоятелни с отделен увод и заключение – първата е за проучване, описание и датировка на разкритите археологически структури; втората е за консервация, реставрация, експониране и социализация на паметника. Подредбата е обичайна и цялостният анализ на паметника е организиран по глави, в които са дискутирани отделни елементи и свързаните с тях ситуации като фортификация (I), улична мрежа (II), канализация и водоснабдяване (III), гражданска архитектура (IV). Очаквано в края е включена и една обзорна глава върху развитието на Сердика през римската и късноримската епоха (V). Втората част е в три глави: първата въвежда в управлението на археологическото наследство с дискусия върху концепции и регламенти; втората представя консервацията и реставрацията на обекта, и третата представя археологическия парк Западна порта в контекста на археологическото наследство на София. В края е включена библиография и приложения.

Стойността на монографията се увеличава с участието на нейния автор във втория етап на проучването (2011-2016 г.), както и с многогодишно участие в археологически проучвания на територията на София, което е предоставило знание за стратиграфията и устройството на града в различни участъци. Описанието и анализът са добре допълнени и аргументирани със снимки и чертежи/ заснемания. Всъщност в книгата си И. Борисова е успяла да съчетае първичната публикация на паметника с описание на структури и ситуации, с анализ на откритите елементи,

които да тълкува със знание за други примери и ситуации на територията на Сердика, но и в обширното пространство на тракийските провинции и Римската империя.

Колкото до втората част – това е смело начинание да се поставят проблемите на консервацията на паметниците и тяхната социализация, което археологическата наука, а и не само тя, свенливо загърбва от десетилетия. Всъщност написаното в тази част не е апендикс към публикацията на обекта, а зрял анализ на подхода на изследователи и институции към информиране на модерното общество за неговото минало. Това не са само идеи, породени от сблъсъка на изследователя с проблеми в конкретната ситуация. Не, това е професионален прочит на специалист по музеология за прецизиране на институционалното сътрудничество, за актуализация на нормативни документи – примерът с наредбата за опазване на историко-археологическия резерват в центъра на гр. София (№2, вж. с. 264). Което подкрепя и темата на настоящия конкурс за доцент по музеология.

4. Илиана Борисова участва в конкурса и с 24 бр. научни публикации: студии и статии, всичките издадени след 2002 г., с изключение на една (№2), но тя засяга археологическо проучване. От тях 2 са на английски език, 6 са в съавторство, издадени в престижни български и чужди научни издания и поредици. В научната продукция откривам същия стремеж към двете главни теми в преподавателската дейност и в научните занимания. Първата е свързана с проучването на археологически обекти от римската епоха, сред тях очаквано се открояват публикациите за Западната порта на Сердика (№10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19), но и други публикации на артефакти от римско време и свързани с тях проблеми (№17, 21, 22), отнасящи се най-вече до изследване на занаяти и тяхна продукция (№2, 6, 24, 25), което е тема и на специализиран курс в бакалавърската програма на специалност Археология. Другата тема е насочена към изследване на музейната проблематика, най-вече към специфични проблеми на музеи и музейни сбирки, организация на музейната дейност (№3, 4, 5, 7, 8, 9), както и стремеж да синтезира двете теми в дискусия за експониране на Западната порта в модерна градска среда (№20).

Посочените публикации, както и други, които не са включени в този подборен списък, очертават трайния интерес на И. Борисова към проблемите на римската археология и музеологията, стремеж да се продължи след научното проучване и публикация, за да се адаптира обектът към представянето му в градска или музейна среда. Тук са и нейните усилия към развитие на музейната дейност, чрез включване с доклади в научни конференции и насочване на дискусия към адаптиране на нормативната уредба за полезно и резултатно сътрудничество на специалисти от различни научни области в консервирането/реставрирането и социализирането на археологическите паметници.

Ясно свидетелство за приносите на направеното е откликът в научната книжнина, многобройните цитирания, според приложенията в документацията по конкурса.

Написаното е на професионален език, ясен и четим, конкретен. В текстовете не съм забелязал елементи на плагиатство, всъщност не съм и очаквал да откроя.

* * *

5. В заключение бих акцентирал върху несъмнения принос на предложените в конкурса текстове на Илиана Борисова, които я разкриват като прецизен към фактите и коректен в предлаганите реконструкции учен. Тяхното обсъждане, както и прегледът на преподавателската и проектна дейност, оценявам като проява на несъмнен научен потенциал и натрупан теренен опит. Но бих допълнил, че правеното от Илиана Борисова е убедителен пример за съчетаване на различни дейности, всичките насочени към задълбочена интерпретация на миналото, но и стремеж откритото да бъде публично, достъпно и вярно. Което е моето основание да гласувам положително за присъждането на гл. асист. д-р **Илиана Георгиева Борисова-Кацарова** на академичната длъжност „*доцент*“.

4 ноември, 2024 г.

Костадин Рабаджиев